

AGNIESZKA STRZELECKA

*Zmiany w strukturze oszczędności gospodarstw domowych
w Polsce lokowanych w bankach w latach 2000–2010*

Changes in the structure of household savings in Poland invested
in banks in the years 2000–2010

Abstrakt: Podstawowym celem niniejszego artykułu była weryfikacja następującej tezy: *W okresie kryzysu finansowego ulegną zmianie preferencje gospodarstw domowych w zakresie wyboru formy lokowania nadwyżek finansowych.* Aby osiągnąć założony cel, przeprowadzono kwerendę literatury, zastosowano metodę prezentacji oraz oceny zgromadzonych danych, wykorzystując podstawowe narzędzia statystyczne. Główne źródło informacji do analizy stanowiły zestawienia statystyczne publikowane przez Narodowy Bank Polski. W pierwszej części artykułu, w oparciu o przeprowadzone badania literaturowe, przedstawiono rozważania na temat oszczędności gospodarstw domowych, z uwzględnieniem motywów oszczędzania. W drugiej części artykułu przeprowadzono analizę zmian w strukturze oszczędności gospodarstw domowych w Polsce lokowanych w bankach. Szczególną uwagę poświęcono zmianom, jakie nastąpiły w okresie globalnego kryzysu finansowego. Wyniki przeprowadzonych rozważań umożliwiły pozytywną weryfikację postawionej tezy.

WPROWADZENIE

Introduction

Gospodarstwa domowe podejmując decyzje o alokacji nadwyżek finansowych, rozpatrują szereg czynników wpływających na atrakcyjność poszczególnych form oszczędzania, które różnią się przede wszystkim wysokością stopy zwrotu, stopniem ryzyka oraz długością okresu inwestowania. Na podstawie studiów literaturowych oraz przeprowadzonych badań sformułowano następującą tezę: *W okresie kryzysu finansowego*

ulegną zmianie preferencje gospodarstw domowych w zakresie wyboru formy lokowania nadwyżek finansowych. W celu jej zweryfikowania zbadano wielkość oraz strukturę oszczędności depozytowych gospodarstw domowych w Polsce lokowanych w bankach. W analizie uwzględniono ponadto zmiany, jakie nastąpiły w okresie globalnego kryzysu finansowego w całej strukturze aktywów finansowych gospodarstw domowych w Polsce. Podstawowe źródło informacji do analizy stanowiły zestawienia statystyczne publikowane przez Narodowy Bank Polski. Badanie przeprowadzono w oparciu o dane miesięczne za lata 2000–2010 (w 2010 roku wyłącznie pierwszy kwartał). W pracy zastosowano metodę prezentacji oraz oceny zgromadzonych danych, przy wykorzystaniu podstawowych narzędzi statystycznych.

DETERMINANTY LOKOWANIA NADWYŻEK FINANSOWYCH GOSPODARSTW DOMOWYCH W DEPOZYTACH BANKOWYCH

Determinants of investing financial surpluses
in bank deposits by households

Gospodarstwo domowe stanowi wspólnotę grupy osób, które wspólnie zamieszkują, łącząc swe dochody oraz zasoby w każdej postaci (dobra materialne, siłę roboczą), i wspólnie nimi gospodarują w celu zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych wszystkich członków tej grupy¹. Gospodarstwa domowe są podstawowymi podmiotami generującymi nadwyżki finansowe w każdej gospodarce. Stąd też o tej grupie podmiotów stanowią istotny przedmiot badań zarówno w polskich ośrodkach naukowych, jak i zagranicznych. W tym miejscu należałoby przybliżyć definicję oszczędności, które stanowią różnicę pomiędzy osiągniętym w danym okresie dochodem do dyspozycji a poniesionymi w tym samym czasie wydatkami na konsumpcję. Z analizy powyższego nie trudno zauważyć, iż podstawowym czynnikiem, który decyduje o możliwości oszczędzania oraz wysokości oszczędności, jest uzyskiwany dochód.

W literaturze przedmiotu istnieje kilka klasyfikacji oszczędności, a jedna z nich wyróżnia oszczędności *resztowe* oraz *buforowe*². Pierwsze z wymienionych stanowią środki, które pozostały po rozdysponowaniu dochodu, nie posiadające określonego przeznaczenia. Są to oszczędności niezamierzone, przypadkowe i charakterystyczne dla gospodarstw domowych o niskich dochodach. Natomiast oszczędności buforowe są odkładane przede wszystkim w razie nieprzewidzianych wydatków oraz wypadków losowych. Zazwyczaj takie oszczędności gromadzone są na rachunkach bieżących lub bankowych lokatach terminowych i wymagają samokontroli, tak by nie zostały wydane

¹ Pałaszewska-Reindl T., Michna W., *Gospodarstwo domowe w życiu gospodarczym i społecznym Polski*, [w:] *Polskie gospodarstwa domowe. Życie codzienne w kryzysie*, red. T. Pałaszewska-Reindl, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1986.

² Fatuła D., *Zachowania polskich gospodarstw domowych na rynku finansowym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2010, s. 39.

na bieżącą konsumpcję. W niniejszym artykule poddano pod rozważenie drugą z wymienionych grup - oszczędności buforowe.

Każdej decyzji gospodarstw domowych o oszczędzaniu towarzyszą określone motywy. Pierwszą klasyfikację takich motywów przedstawił Keynes³, wyróżniając: motyw ostrożności – związany z tworzeniem rezerw na nieprzewidziane wydatki w przyszłości; przezorności, wyrachowania - chęć wykorzystania wyższej stopy procentowej (nazywany również motywem spekulacyjnym); poprawa bytu – zadowolenie związane ze zwiększaniem wydatków, poprawą stopy życiowej; niezależność, przedsiębiorczość – posiadanie kapitału na prowadzenie interesu i spekulacje, duma - pozostawienie spadku oraz skąpstwo. Lista motywów Keynesa rozszerzona została przez Browning'a i Lusardi'ego⁴ o dodatkowy motyw, mianowicie chęć akumulacji majątku w celu zakupu, np. nieruchomości, samochodu czy innych dóbr. Oprócz wyżej wymienionych, w literaturze przedmiotu wyróżnia się ponadto motyw transakcyjny gromadzenia oszczędności, utożsamiany z koniecznością utrzymywania pewnego zasobu aktywów finansowych o najwyższym stopniu płynności, by móc regulować zobowiązania i dokonywać płatności⁵. W nawiązaniu do powyższego można wyróżnić następujące motywy lokowania nadwyżek finansowych gospodarstw domowych w depozytach bankowych:

- środki finansowe utrzymywane w depozytach terminowych mogą być wyrażeniem oszczędności gospodarstw domowych gromadzonych z motywu przezorności oraz spekulacyjnego⁶,
- nadwyżki finansowe ulokowane w formie depozytów bieżących mogą być przejawem gromadzenia oszczędności z motywu transakcyjnego.

Depozyty bankowe stanowią jedną z mniej ryzykownych form gromadzenia oszczędności przez gospodarstwa domowe. Ograniczony stopień ryzyka oznacza równocześnie niezbyt wysoką dochodowość tej grupy instrumentów finansowych. Jednakże pomimo niskiej rentowności depozytów bankowych, wyniki badań empirycznych wskazują na duże zainteresowanie gospodarstw domowych taką formą lokowania nadwyżek finansowych. Dla przykładu, wyniki badania dotyczącego najczęściej preferowanych form oszczędzania przez gospodarstwa domowe w Polsce, które przeprowadzone zostało w 2007 roku⁷ wskazały, że 50% respondentów gromadziło swoje oszczędności na lokatach bankowych.

³ Keynes J.M., *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003, s. 97–98.

⁴ Browning M., Lusardi A., *Household saving: Micro Theories and Micro Facts*, Department of Economics Working Papers, Mc Maser University 1995.

⁵ Por.: Korenik D., *Oszczędzanie indywidualne w Polsce. Produkty różnych pośredników i ich atrakcyjność*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2003, s. 28.

⁶ Por.: Rytlewska G., *Bankowość detaliczna – procesy oszczędzania i kredytowania gospodarstw domowych*, [w:] *Bankowość detaliczna. Potrzeby, szanse i zagrożenia*, G. Rytlewska (red.), Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2005, s. 29.

⁷ Badanie preferencji inwestycyjnych Polaków przeprowadzone w maju 2007 r. przez firmę Millward Brown SMG/KRC na zlecenie Open Finance. Badaniu poddano ogólnopolską próbę, reprezentatywną dla mieszkańców Polski w wieku 20–70 lat, którzy nie są bezrobotni. [*Open Finance: wiemy, jak oszczędzają Polacy*, www.open.pl, 23.02.2009 r.].

ANALIZA ZMIAN W POZIOMIE OSZCZĘDNOŚCI DEPOZYTOWYCH GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE W LATACH 2000–2010

Analysis of changes in the volume of households savings deposits
in Poland in the years 2000–2010

Badanie przeprowadzone przez autorkę w 2009 roku dowiodło, iż podstawową formą lokowania oszczędności przez gospodarstwa domowe na rynkach finansowych w Polsce w latach 2002–2007 były depozyty bankowe. W 2002 roku stanowiły one ponad 58% wszystkich aktywów finansowych gospodarstw domowych i pomimo faktu, iż do 2007 roku ich udział w całej strukturze z roku na rok malał, zajmowały one pozycję dominującą w stosunku do innych form oszczędzania⁸. W 2008 roku nastąpiły trzy istotne zmiany w strukturze oszczędności finansowych⁹ gospodarstw domowych w Polsce. Po pierwsze, zwiększył się udział środków zdeponowanych w bankach, które w 2008 roku stanowiły 44,4% wszystkich aktywów finansowych gospodarstw domowych. Po drugie, nastąpił spadek znaczenia funduszy inwestycyjnych, w których w 2007 roku omawiane podmioty ulokowały 17% swoich nadwyżek finansowych, zaś w 2008 roku nieco ponad 8%. Po trzecie, zmniejszył się udział akcji notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w badanej strukturze oszczędności gospodarstw domowych z 8,1% w 2007 roku do 3,8% w 2008 roku¹⁰. Omówione zmiany były przede wszystkim konsekwencją globalnego kryzysu finansowego.

W niniejszej części artykułu przeprowadzona zostanie analiza zmian, jakie nastąpiły w poziomie zgromadzonych oszczędności depozytowych gospodarstw domowych w Polsce w latach 2000–2010. W badaniu uwzględniono wyłącznie oszczędności lokowane w bankach. Na wykresie 1 zaprezentowano miesięczne zmiany w wartości oszczędności depozytowych ogółem zgromadzonych w bankach przez gospodarstwa domowe w Polsce w latach 2000–2010.

Na podstawie analizy danych zaprezentowanych na rysunku 1 wyróżnić można trzy podstawowe wnioski dotyczące zmian w wielkości nadwyżek finansowych gospodarstw domowych lokowanych w bankach:

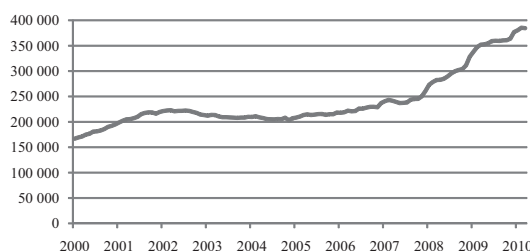
1. Wzrost depozytów bankowych gospodarstw domowych w latach 2000–2001.
2. Spadek zainteresowania tą formą lokowania nadwyżek finansowych przez gospodarstwa domowe w latach 2002–2004.
3. Wzrost oszczędności depozytowych gospodarstw domowych w latach 2005–2010.

⁸ Starczewska A., *Wpływ systemu finansowego na strukturę oszczędności gospodarstw domowych*, [w:] P. Karpuś, J. Węclawski (red.), *Rynek finansowy w erze zawirowań*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Lublin 2009, s. 350.

⁹ W niniejszym opracowaniu przyjęto, iż *aktywa finansowe* gospodarstw domowych stanowią oszczędności lokowane w dostępnych instrumentach: depozyty, papiery wartościowe, fundusze inwestycyjne, fundusze emerytalne, ubezpieczenie na życie oraz inne.

¹⁰ Obliczenia własne na podstawie: *Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2006 roku*, NBP, Warszawa 2008, s. 24; *Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2008 r.*, NBP, Warszawa 2009, s. 10.

Rys. 1. Depozyty gospodarstw domowych w Polsce (ogółem w mln zł)
Households deposits in Poland (total in million PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

Wprowadzony w listopadzie 2001 roku podatek od dochodów kapitałowych oraz obniżenie oprocentowania depozytów bankowych przyczyniły się do spadku zainteresowania gospodarstw domowych lokowaniem oszczędności w bankach. Średnie roczne oprocentowanie 1-miesięcznej lokaty bankowej w grudniu 2001 roku wynosiło 7,7%, natomiast w grudniu 2002 roku 4%. Przeciętne oprocentowanie lokaty 3-miesięcznej w analogicznym okresie obniżyło się z poziomu 7,4% do 3,9%, natomiast średnie oprocentowanie lokaty 12-miesięcznej spadło z 8% do 4,6%¹¹. Ponadto gospodarstwa domowe od zgromadzonych oszczędności – które to były relatywnie niższe niż przed rokiem z powodu niekorzystnej zmiany oprocentowania, musiały zapłacić 20-procentowy podatek od zysków kapitałowych¹². Oba te czynniki miały niewątpliwy wpływ na zmianę preferencji gospodarstw domowych odnośnie form lokowania oszczędności. Kolejną pobudką do wyboru innych aniżeli depozyty bankowe instrumentów oszczędnościowych, była poprawa koniunktury gospodarczej w Polsce, mająca bezpośredni związek ze wzrostem rentowności dostępnych form lokowania oszczędności – wzrost cen akcji, wzrost wartości jednostek uczestnictwa w otwartych funduszach inwestycyjnych czy certyfikatów zamkniętych i mieszanych funduszy inwestycyjnych¹³.

Pomimo niewielkiego wzrostu depozytów gospodarstw domowych ogółem lokowanych w bankach w niektórych miesiącach 2002 roku¹⁴, większe spadki tych depozytów w pozostałych miesiącach omawianego roku spowodowały, iż sumarycznie wartość zgromadzonych depozytów w grudniu 2002 roku była o 2,8% niższa aniżeli w analogicznym miesiącu poprzedniego roku. Taka tendencja utrzymywała się do 2004 roku.

¹¹ Krześniak M., *Podatek Belki po roku*, „Gazeta gospodarcza”. „Tygodnik Gazety Prawnej” nr 32 (888), 14 lutego 2003, s. 2.

¹² W ówczesnym okresie podatek od zysków kapitałowych wynosił 20%. Od początku 2004 roku wynosi on 19%.

¹³ Por.: Błaszczuk D. J., Łukaszewski M., *Oszczędności gospodarstw domowych w bankach oraz w funduszach zbiorowego inwestowania jako źródło finansowania rozwoju gospodarki polskiej*, [w:] D. Dziawgo (red.), *Indywidualni inwestorzy na rynku finansowym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2004, s. 177.

¹⁴ Styczeń 2002 – wzrost o 0,9%, luty 2002 – wzrost o 0,5%, marzec 2002 – wzrost o 0,2%, maj 2002 – wzrost o 0,4%, lipiec 2002 – wzrost o 0,3% (tempo zmian w stosunku do miesiąca poprzedzającego).

Natomiast w 2005 roku w stosunku do roku poprzedzającego wartość depozytów ogółem gospodarstw domowych wzrosła o 5,4%, i począwszy od tego okresu z roku na rok systematycznie wzrastała osiągając w marcu 2010 r. rekordową wartość 384 533,6 mln zł. Analizując dane miesięczne, należy podkreślić, iż począwszy od czerwca 2007 roku do lutego 2010 roku depozyty gospodarstw domowych z miesiąca na miesiąc wzrastały (za wyjątkiem sierpnia 2009 roku, kiedy to nastąpił spadek depozytów ogółem o 0,1%), choć zróżnicowane było tempo tego wzrostu.

Najwyższą dynamiką zmian w całym badanym okresie charakteryzował się 2008 rok, kiedy to depozyty ogółem ulokowane przez gospodarstwa domowe w bankach wzrosły w stosunku do 2007 roku o 26% (z poziomu 260 643,2 mln zł do 328 363,1 mln zł). Istotnym czynnikiem decydującym o tak znacznym wzroście zainteresowania tą formą lokowania oszczędności był wzrost oprocentowania terminowych depozytów złotych dla gospodarstw domowych. Średnie ważone oprocentowanie w okresie od grudnia 2007 roku do stycznia 2009 roku wzrosło o 279 punktów bazowych – z 3,47% do 6,26%¹⁵, co przyczyniło się do zwiększenia atrakcyjności tych instrumentów finansowych. Ponadto wzrost wartości depozytów w 2008 roku był po części konsekwencją wpłat na rachunki rolników z tytułu dopłat z Unii Europejskiej - prawie 5 mld zł.¹⁶ Podstawową jednak kwestię stanowił globalny kryzys finansowy, w wyniku którego oszczędności gospodarstw domowych ulokowane w bardziej dochodowych i jednocześnie o wyższym stopniu ryzyka instrumentach finansowych, takich jak akcje czy fundusze inwestycyjne, zaczęły notować straty¹⁷. Od końca czerwca 2007 roku do końca lutego 2009 roku nastąpił znaczący spadek najważniejszych indeksów warszawskiej giełdy papierów wartościowych – WIG o 67,2%, WIG20 o 63,5%, WIG40 o 78,1%, natomiast WIG80 o 71,5%¹⁸. W styczniu 2008 roku wycofano z funduszy inwestycyjnych ponad 11 mld zł (prawie 1/3 kwoty, która ulokowana została w funduszach inwestycyjnych w 2007 r.)¹⁹. Środki wycofane przez inwestorów z funduszy inwestycyjnych oraz akcji w dużym stopniu ulokowane zostały w depozytach bankowych²⁰. W warunkach niepewności i niekorzystnych zmian na rynkach finansowych, gospodarstwa domowe wybierały bardziej bezpieczne formy alokacji nadwyżek finansowych – depozyty bankowe.

¹⁵ *Raport o sytuacji banków w 2008 roku*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2009, s. 23.

¹⁶ Krześniak M., *Rekordowe depozyty*, „Rzeczpospolita” nr 12, „Ekonomia i Rynek”, 15.01.2009 r., s. B4.

¹⁷ Szerzej na temat wpływu kryzysu finansowego na dochodowość instrumentów finansowych pisali między innymi: Kondrakiewicz T., *Tendencje zmian strukturalnych na rynku funduszy inwestycyjnych w warunkach kryzysu*, [w:] „Zeszyty Naukowe” nr 546, „Ekonomiczne Problemy Usług” nr 36, *Finanse 2009 - Teoria i praktyka, Finanse publiczne*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2009, s. 143–151. Miziołek T., *Wpływ kryzysu finansowego na rynek funduszy inwestycyjnych w Polsce*, [w:] P. Karpuś, J. Węclawski (red.), *Rynek finansowy w erze zawirowań*, op.cit., s. 163–172; Dębski W., Grodecka A., *Polskie fundusze inwestycyjne w okresie bessy na przykładzie funduszy akcyjnych i obligacyjnych – zagrożenie czy szansa na rozwój?*, [w:] P. Karpuś, J. Węclawski (red.), *Rynek finansowy w erze zawirowań*, op.cit., s. 143–152.

¹⁸ Miziołek T., *Wpływ kryzysu finansowego na rynek funduszy inwestycyjnych w Polsce*, [w:] P. Karpuś, J. Węclawski (red.), *Rynek finansowy w erze zawirowań*, op. cit., s. 164.

¹⁹ Kondrakiewicz T., *Tendencje zmian strukturalnych na rynku funduszy inwestycyjnych...op. cit.*, s. 144.

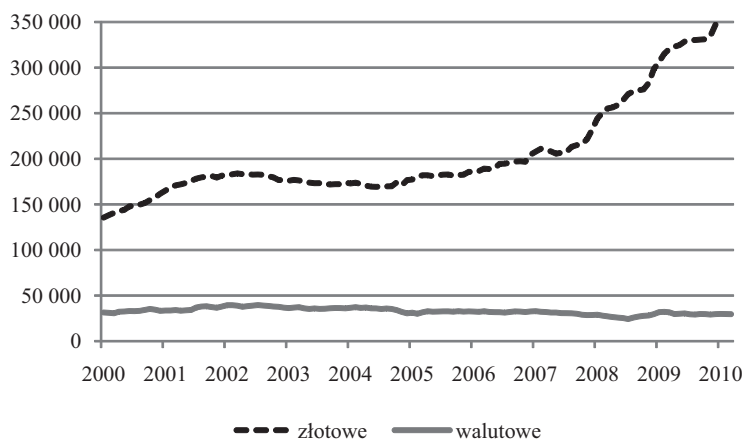
²⁰ Por. Krześniak M., *PKO BP zbiera dziennie 200 mln zł*, „Rzeczpospolita” nr 261, „Ekonomia i Rynek”, 7.11.2008 r., s. B8; *Kryzys pożera nasze oszczędności*, „Rzeczpospolita” nr 98, „Ekonomia i Rynek”, 27.04.2009 r., s. B10.

ANALIZA ZMIAN W STRUKTURZE OSZCZĘDNOŚCI DEPOZYTOWYCH GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE W LATACH 2000–2010

Analysis of changes in the structure of savings deposits
of households in Poland in the years 2000–2010

W niniejszej części artykułu przeprowadzona zostanie analiza zmian, jakie miały miejsce w strukturze oszczędności depozytowych gospodarstw domowych w Polsce w latach 2000–2010. W badaniu uwzględniono następujące kryteria klasyfikacji nadwyżek finansowych deponowanych w bankach: czas oraz waluta. Miesięczne zmiany w wartości depozytów ogółem zgromadzonych w bankach przez gospodarstwa domowe w Polsce w latach 2000–2010, z uwzględnieniem podziału na depozyty złotowe oraz walutowe przedstawiono na rysunku 2.

Rys. 2. Depozyty gospodarstw domowych w Polsce – złotowe i walutowe (ogółem w mln zł)
Households deposits in Poland – in złoty and in foreign currency
(total in million złoty)

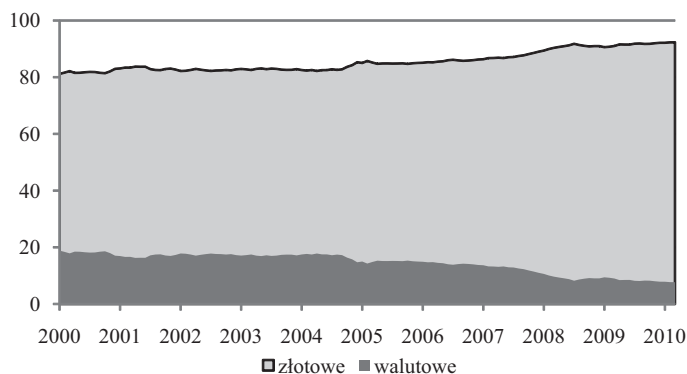

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

Dokonując analizy danych zaprezentowanych na rysunku 2 zauważa się, iż oszczędności gospodarstw domowych zgromadzone w bankach w walutach obcych w całym badanym okresie nie przekroczyły wartości 50 mld zł. Ponadto wartość przedmiotowych depozytów z roku na rok malała (za wyjątkiem wzrostu w 2005 roku w stosunku do roku poprzedzającego, oraz wzrostu w 2008 roku w porównaniu z rokiem poprzednim). Najwyższy, ponad 15-procentowy spadek depozytów walutowych ogółem miał miejsce w 2004 roku w porównaniu do roku poprzedzającego. Z kolei depozyty złotowe, począwszy od 2004 roku utrzymywały tendencję rosnącą, przy czym najwyższy wzrost wartości, o prawie 29%, odnotowano w 2008 roku w stosunku do roku poprzedniego.

Na rysunku 3 zaprezentowano zmiany w strukturze oszczędności depozytowych ogółem lokowanych w bankach przez gospodarstwa domowe w Polsce w latach 2000–2010, ze względu na kryterium waluty depozytu.

Rys. 3. Struktura depozytów ogółem gospodarstw domowych w Polsce – złotowe i walutowe (w %)
The structure of total households deposits in Poland - in zloty and in foreign currency (percent of total)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

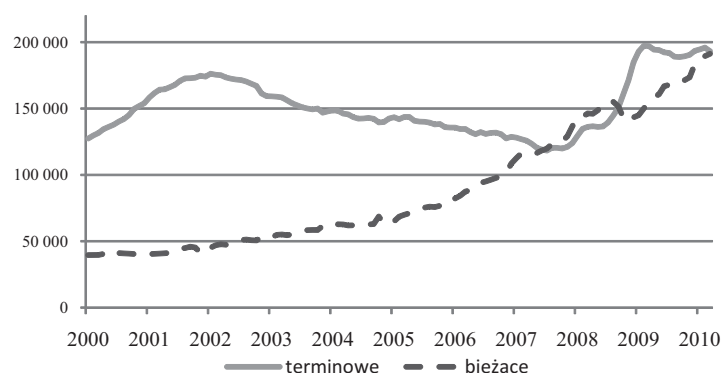
Dokonując analizy struktury oszczędności depozytowych ogółem gospodarstw domowych na podstawie kryterium waluty depozytu, zaprezentowanej na rysunku 3, zauważyć można, iż w całym badanym okresie dominującą formę stanowiły depozyty złotowe. Udział dewizowych oszczędności gospodarstw domowych w nadwyżkach finansowych ogółem tej grupy podmiotów zgromadzonych w bankach na początku badanego okresu nie przekroczył 18%, natomiast w marcu 2010 roku stanowił zaledwie 7,7% w badanej strukturze. Dla porównania, z badań Błaszczuka i Łukaszewskiego²¹ wynika, iż w latach 1991–1992 depozyty dewizowe gospodarstw domowych stanowiły 40% oszczędności depozytowych ogółem, zaś w latach 1993–1994 kształtowały się na poziomie 48%. Tak wysoki udział depozytów gromadzonych w walutach obcych w ówczesnym okresie wynikał przede wszystkim z braku zaufania ludności do waluty krajowej, która to cechowała się dużą niestabilnością na skutek między innymi hiperinflacji w Polsce w latach osiemdziesiątych²² oraz dewaluacji złotego w latach dziewięćdziesiątych XX wieku.

²¹ Błaszczuk D.J., Łukaszewski M., *Oszczędności gospodarstw domowych w bankach...*, op. cit., s. 173–175.

²² Szerzej na temat procesów inflacyjnych w Polsce piszą m.in.: Kołodko G.W., Gotz-Kozierkiewicz D., Skrzyszewska-Paczek E., *Hiperinflacja i stabilizacja w gospodarce postsocjalistycznej*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1991, s. 61–68.

Klasyfikacja depozytów bankowych na bieżące oraz terminowe ma istotne znaczenie dla oceny procesów oszczędzania gospodarstw domowych. W nawiązaniu do omówionych we wcześniejszej części niniejszego opracowania motywów oszczędzania, nadwyżki finansowe gospodarstw domowych lokowane w depozytach terminowych są wyrażeniem oszczędności gromadzonych przede wszystkim z motywu przezornościowego oraz spekulacyjnego, z kolei środki gromadzone w formie depozytów bieżących związane są z motywem transakcyjnym. W związku z powyższym w niniejszej części artykułu przeprowadzono analizę depozytów bankowych z uwzględnieniem kryterium czasu, na który zdeponowano nadwyżki finansowe. Miesięczne zmiany w wartości aktywów finansowych gospodarstw domowych w Polsce utrzymywanych w depozytach bankowych bieżących i terminowych w analizowanym okresie, zaprezentowano na rysunku 4.

Rys. 4. Depozyty gospodarstw domowych w Polsce – bieżące i terminowe (ogółem w mln zł)
Households deposits in Poland – overnight and with agreed maturity (total in million zloty)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

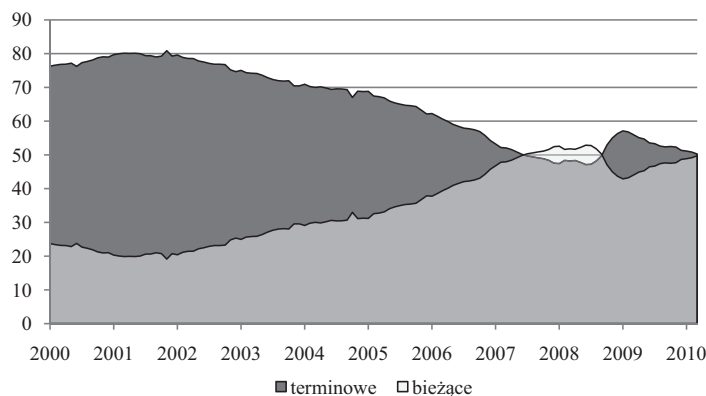
Z analizy danych zaprezentowanych na rysunku 4 wynika, iż biorąc pod rozwagę uwzględnione kryterium, w latach 2000–2010 nastąpiły istotne zmiany w wartości depozytów bankowych gospodarstw domowych w Polsce. W grudniu 2001 roku nastąpił wzrost depozytów terminowych omawianej grupy podmiotów o 13% w stosunku do analogicznego miesiąca poprzedzającego roku. Można założyć, iż wpływ na opisaną sytuację miały zmiany legislacyjne dotyczące opodatkowania zysków kapitałowych, któremu podlegały wszystkie lokaty założone po 30 listopada 2001 roku. Zapowiedź wprowadzenia przedmiotowego podatku, mogła wywołać zwiększone zainteresowanie gospodarstw domowych założeniem lokaty bankowej przed 1 grudnia 2001 roku. Banki wprowadziły ponadto ofertę lokat długoterminowych, od których nie pobierano podatku przez okres trwania lokaty, pod warunkiem, iż deponent nie korzystał z odsetek w okresie obowiązywania lokaty. Najwyższe tempo zmian depozytów terminowych

gospodarstw domowych w całym badanym okresie wystąpiło w 2008 roku w stosunku do roku poprzedzającego, kiedy to nastąpił wzrost omawianych depozytów o prawie 50% (z poziomu 123 984,7 mln zł w grudniu 2007 roku, do 184 998,3 mln zł w grudniu 2008 roku). Głównymi czynnikami decydującymi o tak znacznym wzroście zainteresowania tą formą lokowania oszczędności były: wzrost oprocentowania terminowych depozytów złotych dla gospodarstw domowych oraz skutki globalnego kryzysu finansowego w wyniku którego oszczędności gospodarstw domowych zgromadzone w instrumentach finansowych o wyższym stopniu ryzyka i potencjalnie bardziej dochodowych, zaczęły notować straty, co zostało omówione we wcześniejszej części niniejszego opracowania.

Analizując z kolei zmiany w wielkości depozytów bieżących, pomimo spadku wartości w niektórych miesiącach poszczególnych lat, w całym okresie następował coroczny wzrost wartości aktywów finansowych gospodarstw domowych lokowanych w tej formie. W marcu 2010 roku w stosunku do stycznia 2000 roku środki gospodarstw domowych zgromadzone w tego typu depozytach bankowych wzrosły prawie 5-krotnie (z poziomu 39 595,6 mln zł do 191 270,5 mln zł). Wśród przyczyn tak dynamicznego wzrostu wartości depozytów bieżących gospodarstw domowych na przestrzeni dziesięciu analizowanych lat, można wymienić między innymi zwiększenie popularności rachunków bankowych wśród ludności. Coraz większa część gospodarstw domowych posiada bieżące konta bankowe, na które wpłacane są wynagrodzenia oraz świadczenia społeczne. Niekiedy konieczność posiadania rachunku bankowego uwarunkowana jest czynnikami zewnętrznymi i obowiązującymi regulacjami prawnymi, dla przykładu wypłaty z funduszy Unii Europejskiej dokonywane są w formie bezgotówkowej.

Uwzględniając kryterium czasu, na który ulokowano aktywa finansowe, na rysunku 5 zaprezentowano zmiany w strukturze depozytów gospodarstw domowych w Polsce, które miały miejsce na przestrzeni lat 2000–2010.

Rys. 5. Struktura depozytów gospodarstw domowych w Polsce – bieżące i terminowe (w %)
The structure of households deposits in Poland – overnight and with agreed maturity (percent of total)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

Z danych zaprezentowanych na rysunku 5 wynika, iż biorąc pod rozwagę kryterium terminu ulokowanych w bankach nadwyżek finansowych, w badanym okresie nastąpiły istotne zmiany w strukturze oszczędności depozytowych gospodarstw domowych. W 2000 roku depozyty terminowe stanowiły średnio 76% wszystkich nadwyżek finansowych gospodarstw domowych zgromadzonych w bankach, natomiast w 2001 roku udział ten wzrósł do 80% (w listopadzie 2001 roku stanowił prawie 81%). W kolejnych latach następował spadek udziału depozytów terminowych w całej strukturze oszczędności gospodarstw domowych zgromadzonych w bankach, niemniej jednak do września 2007 roku wciąż stanowiły one dominującą formę lokowania nadwyżek finansowych gospodarstw domowych. Począwszy od października 2007 roku, aż do sierpnia 2008 roku przeważającą część depozytów omawianej grupy podmiotów stanowiły depozyty bieżące. Było to wynikiem przede wszystkim dynamicznego wzrostu ich wartości, którego przyczyny opisane zostały we wcześniejszej części niniejszego artykułu.

ZAKOŃCZENIE

Summary

Przeprowadzona analiza potwierdza, iż w warunkach niepewności i niekorzystnych zmian na rynkach finansowych, które były konsekwencją globalnego kryzysu finansowego, gospodarstwa domowe wybierały bardziej bezpieczne formy alokacji nadwyżek finansowych, do których należą depozyty bankowe. W związku z powyższym, tezę postawioną we wstępie niniejszego artykułu można uznać za pozytywnie zweryfikowaną.

mgr Agnieszka Strzelecka, Politechnika Koszalińska